

UNIVERZITA PALACKÉHO OLOMOUČ
PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA
KATEDRA GEOGRAFIE

Bc. Tomáš HUDSKÝ

**Projekt výuky místního regionu na střední škole -
příklad pro Krnovsko**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce: RNDr. Martin JUREK, Ph.D.

Olomouc 2014

Bibliografický záznam

- Autor (osobní číslo):** Bc. Tomáš HUDSKÝ (R110786)
- Studijní obor:** Učitelství geografie pro SŠ (kombinace Bi – Z)
- Název práce:** Projekt výuky místního regionu na střední škole - příklad pro Krnovsko.
- Title of theses:** Project on teaching local region at secondary school - an example for the Krnov region.
- Vedoucí práce:** RNDr. Martin Jurek, Ph.D.
- Rozsah práce:** 59 stran + 80 stran volných příloh
- Abstrakt:** Cílem diplomové práce je připravit projekt výuky místního regionu pro použití na středních školách na příkladu regionu Krnovska. Součástí práce bude ucelená rešerše regionální geografické literatury ke Krnovsku a jádro práce bude spočívat ve vytvoření samostatně použitelného výukového modulu (studijní text, prezentace, pracovní listy, didaktické aktivity, případně další součásti) a jeho ověření v praxi na pilotní skupině studentů.
- Klíčová slova:** místní region, Krnovsko, učební text, pracovní listy, prezentace, didaktické testy
- Abstract:** The aim of the thesis is to formulate a project dealing with the process of teaching which would become successfully applicable for high schools in a local region. There have been chosen a region Krnovsko, as an example. The very essential part of the thesis is a comprehensive research of regional geographic literature of Krnovsko. In the thesis it

is aspired to create a separate applicable learning module (educational text, presentations, worksheets, educational activities, and more) and to attest the module in practice when cooperating with a group of a few students.

Keywords:

local region, Krnovsko, instructional text, worksheets, presentation, educational tests

Prohlašuji tímto, že jsem zadanou diplomovou práci vypracoval samostatně pod vedením pana RNDr. Martina Jurka, Ph.D. a uvedl všechny publikace, ze kterých jsem čerpal.

V Olomouci 16. 4. 2014

.....

podpis

Na tomto místě bych rád poděkoval panu RNDr. Martinovi Jurkovi, Ph.D. za odborné vedení, poskytování užitečných rada připomínek během zpracování práce.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Tomáš HUDSKÝ**
Osobní číslo: **R110786**
Studijní program: **N1501 Biologie**
Studijní obory: **Učitelství biologie pro střední školy**
Učitelství geografie pro střední školy
Název tématu: **Projekt výuky místního regionu na střední škole - příklad pro**
Krnovsko
Zadávající katedra: **Katedra geografie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem diplomové práce je připravit projekt výuky místního regionu pro použití na středních školách na příkladu regionu Krnovska. Součástí práce bude ucelená rešerše regionální geografické literatury ke Krnovsku a jádro práce bude spočívat ve vytvoření samostatně použitelného výukového modulu (studijní text, prezentace, pracovní listy, didaktické aktivity, případně další součásti) a jeho ověření v praxi na pilotní skupině studentů.

Rozsah grafických prací: Podle potřeb zadání

Rozsah pracovní zprávy: 20 000 - 24 000 slov

Forma zpracování diplomové práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- BALLA, J. (2008) Krnov : V podhůří Jeseníků. Krnov : Advertis.
BLUCHA, V. (2007) Město mezi dvěma řekami. Krnov : Retis.
BLUCHA, V. (2011) Řeka mého rodu a rod mé řeky : Obrázky ze života obyčejného slezského rodu. Háj ve Slezsku - Chlebičov : Maj tiskárna.
ČECHOVÁ, B. et al. (2006) Nápadník pro rozvoj klíčových kompetencí ve výuce. Olomouc : Scio.cz, 2006.
HEIDER, J. (2000) Krnov na přelomu 21. století. Krnov : Retis.
CHRÁSKA, M (1999) Didaktické testy. Brno: Paido.
KALHOUS, Z., OBST, O. a kol. (2009) Školní didaktika. 2.vyd. Praha: Portál.
MICHL-BERNARD, A. (2010) Krnov v proměnách. Třebíč : Akcent.
PRŮCHA, J. (1998) Učebnice: teorie a analýzy edukačního média. Příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky. Brno: Paido.
ŠIMONÍK, O. (2005) Úvod do didaktiky základní školy. Brno: MSD.
TYMRÁKOVÁ, I., JEDLIČKOVÁ, H., HRADILOVÁ, L. (2005) Pracovní list a tvorba pracovního listu pro přírodovědné vzdělávání. In Metodologické aspekty a výskum v oblasti didaktik přírodovědných poľnohospodárskych a príbuzných oborov. Nitra: Přírodovědec č. 171, s. 104-110.
ZAPLETAL, L., BLUCHA, V. (1969) Krnov : Historie a geografie města. Krnov : Městský národní výbor.
Oficiální stránky města Krnova [online]. 2011 [cit. 2011-11-28]. Dostupné z WWW: <http://www.krnov.cz/>

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Martin Jurek, Ph.D.
Katedra geografie

Datum zadání diplomové práce: 29. listopadu 2011

Termín odevzdání diplomové práce: 10. dubna 2013

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Zdeněk Szczyrba, Ph.D.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 29. listopadu 2011

OBSAH

1. ÚVOD.....	9
2. CÍLE PRÁCE.....	10
3. METODY ZPRACOVÁNÍ.....	11
4. TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	12
4.1. Význam a funkce učebnic.....	12
4.1.1. Historie učebnic.....	12
4.1.2. Funkce učebnice.....	12
4.1.3. Strukturní prvky učebnice.....	14
4.2.1. Pozice tématu místní region v RVP ZV a RVP GV.....	17
4.2.2. Digitálně učební materiály (DUM).....	18
4.3. Srovnání vybraných učebnic pro místní region a knihy zahrnující problematiku Krnovska.....	19
4.3.1. Srovnání učebnic pro místní region.....	19
4.3.2. Srovnání zahrnující problematiku Krnovska.....	21
4.5. Pracovní listy.....	24
4.5.1. Význam pracovního listu pro pedagogiku.....	24
4.5.2. Význam tvorby pracovního listu pro pedagogy.....	25
4.5.3. Postup při tvorbě pracovního listu.....	25
4.5.4. Nejčastější chyby při tvorbě pracovního listu.....	26
5. VÝSLEDKY PRÁCE.....	27
5.1. Vymezení oblasti a přírodní podmínky.....	29
5.2. Obyvatelstvo a sídla.....	34
5.3. Hospodářství.....	39
5.4. Tradice, kulturní zařízení a turistické cíle.....	45
5.5. Krnovsko a EU.....	51
6. DISKUSE.....	54
7. ZÁVĚR.....	55
8. SUMMARY.....	56
9. LITERATURA.....	57
SEZNAM VOLNÝCH PŘÍLOH.....	59

1. ÚVOD

Touha po poznávání místního regionu je v nás přirozeně zakotvena již od raného dětství. Každý chce poznat místo, kde bydlí, kde žije jeho rodina a kamarádi. Učivo o místním regionu nás provází od prvního stupně základní školy. V popředí zájmu je domov, obec, škola a místo, kde se děti pohybují nejčastěji. S přibývajícím věkem se rozšiřují znalosti, tudíž roste náročnost učiva.

Problematika místního regionu je na středních školách probírána jen okrajově v rámci jedné kapitoly geografie České republiky. Jedním z důvodů, proč se dané téma vyučuje nedostatečně, může být způsobeno nedostatkem učebnic, které se specializují na výuku konkrétní oblasti.

Pro mě místní region znamená okolí města Krnova, konkrétněji Mikroregion Krnovsko. Moji snahou tedy je vytvořit ucelený učební materiál, který se bude tímto mikroregionem zabývat. Touto cestu bych rád žákům přiblížil Krnovsko se všemi svými krásami a dominantami, o kterých nemají žáci ponětí a určitě stojí za jejich zmínku.

2. CÍLE PRÁCE

Cílem diplomové práce je vytvoření učebního textu pro Krnovsko, který bude obsahovat doplňkové prezentace, pracovní a didaktické testy. Práce bude využita pro výuku místního regionu Krnovsko na středních školách v rámci zeměpisu, popř. jiného vyučovacího předmětu.

Práce bude obsahovat fyzickogeografické, historické a socioekonomické prvky mikroregionu. Text bude doplněn otázkami, úkoly, obrázky, grafy, tabulkami a celkovým shrnutím, aby měli žáci lepší představu o daném tématu. Dílčím cílem je danou problematiku pochopit a propojit si souvislosti.

Vedle vlastního učebního textu bude v teoretické části zařazena charakteristika místního regionu v rámci RVP, dále uveden význam místního regionu a terénní výuky zeměpisu. Dále budou rozebrány dostupné učebnice, které se problematikou místního regionu zabývají. Jedna kapitola bude obsahovat zpracované pracovní listy a jejich význam pro učitele. Posledním cílem této práce je vytvoření metodické příručky, která poskytne učiteli potřebné rady pro výuku jednotlivých témat.

3. METODY ZPRACOVÁNÍ

Diplomová práce se bude skládat z šesti základních částí. První část bude obsahovat učebnice jako didaktický prostředek ve výuce zeměpisu. Budou zde uvedeny funkce, které by měla správná učebnice mít a její strukturní komponenty. K zpracování této kapitoly bude sloužit odborná literatura, jež se zabývá tvorbou výukových materiálů a pedagogická literatura, která se věnuje učebnici jako edukačnímu prostředku.

Druhá část bude charakterizovat místní region ve výuce zeměpisu, a to jak na středních školách, tak školách základních. Tato část bude vycházet z Rámcových vzdělávacích programů pro základní vzdělávání a gymnázia. Bude zde vysvětlen pojem DUM (Digitálně učební materiály) a jejich využití ve školství.

Třetí část se bude věnovat rozboru a komparaci jednotlivých učebnic, ve kterých je uvedena výuka místního regionu. Bude porovnána nejen jejich obsahová struktura, ale také konstrukční prvky. Na základě tohoto rozboru bude navržen základní učební text pro Krnovsko, který bude tvořit podklad pro praktickou část práce.

V části čtvrté se budou vyskytovat návrhy pracovních listů a jejich správné tvoření. Zařazení pracovních listů z hlediska didaktických prostředků. Budou nastíněny základní učební úlohy, vyskytující se v pracovních listech.

Pátou část budou tvořit metodické pokyny pro učitele, které budou sloužit jako nástroj pro vyučování. Budou popisovat jednotlivé kroky k didaktickému materiálu, který bude obsahovat učební text, pracovní listy, didaktické testy a výukové prezentace.

Jako volná příloha bude vložen učební text společně s didaktickými komponenty. Učební text bude rozdělen do sedmi kapitol. Bude vycházet ze studia odborné literatury, zpracování statistických dat a využití mapových děl daného území. Učební text, stejně jako celá diplomová práce, bude sepsán v programu Microsoft Word a bude doplněn materiálem, který budou představovat tabulky a grafy vytvořené v programu Microsoft Excel. Dále budou pro lepší představu a orientaci vloženy obrázky daných objektů a území.

4. TEORETICKÁ VÝCHODISKA

4.1. Význam a funkce učebnic

Učebnice jsou textové didaktické prostředky psané tzv. učebnicovým textem, což je druh didaktického textu vyjádřeného v přirozeném nebo v symbolickém jazyce (např. ve formálním jazyce zeměpisu) nebo neverbálními prostředky, což jsou např. grafy, fotografie, tabulky, schémata, apod. (Průcha, 1997).

Dle Kalhousy a kol. (2002) jsou učebnice jen jedním z mnoha didaktických prostředků, které lze využít ve vyučovacím procesu. Především v dnešní moderní době, kdy dochází k rozvoji interaktivních učebnic a nejrůznějších počítačových vzdělávacích programů, může být školní učebnice považována za přebytečnou. I přesto učebnice ze škol nemizí, nastává její rozvoj především kvůli specifickým funkcím a vlastnostem, které jiné učební texty nesplňují.

4.1.1. Historie učebnic

Sýkora (1996) vidí v učebnicích a v různých učebních pomůckách velmi významnou roli, která již odpradávná ovlivňuje edukační proces. Používaly se všude, kde byli lidé vzděláváni. Autor dále uvádí, že pokud se budeme pohybovat po vývojové linii učebnic a učebních textů zpět do historie, dostaneme se až do antiky, ze které se zachovala první známá učebnice vůbec, a to dílo Marca Fabia Quintiliana „*Základy rétoriky*“. Ta byla dokonce celá staletí považována za nedostižný ideál.

Průcha (1997) připomíná, že nesmíme zapomenout na jméno Jana Ámose Komenského, který svým dílem Svět v obrazech (*Orbis sensualium pictus*) udal směr pro budoucí tvorbu moderních školních učebnic s kombinací textových a obrazových komponentů. Ve svém dalším díle, Velké didaktice (*Didactica magna*), formuloval požadavky na vlastnosti textu učebnic, aby byly využitelné jako didaktické médium.

Vedle toho musí učebnice splňovat, na rozdíl od jiných knižních publikací i další důležité vlastnosti, které zkoumá moderní pedagogika. Ověřuje především, zda nově zaváděné učebnice tyto vlastnosti zachovávají (Průcha, 2009).

4.1.2. Funkce učebnice

Dle Průchy (1998) má učebnice jako výukový materiál dlouhou historii, a i v době nástupu nových informačních technologií se stala nedílnou součástí edukačního

procesu. Na učebnice jsou kladeny specifické požadavky, které vyplývají z funkce učebnice. O tom, jak bude mezi pedagogy a studenty učebnice úspěšná, rozhoduje mimo jiné i důmyslně propracovaná celková struktura, členění textu, využití obrazových materiálů, typografické zpracování textu apod.

Z funkčního hlediska vymezuje pedagogická teorie učebnice do třech základních pojetí (Průcha, 2009):

- I. Učebnice jako kurikulární projekt** - Učebnice má na kurikulum velmi úzkou vazbu, protože studentům předkládá soubor poznatků obecně vymezených v osnovách daného vyučovacího předmětu v dané zemi.

- II. Učebnice jako zdroj obsahu vzdělávání pro žáky** - Učebnice jsou pramenem, z něhož se žáci učí. Musí být obsahově správná, objektivní a obsah by měl být přiměřený věkové skupině, pro kterou je určena.

- III. Učebnice jako didaktický prostředek pro učitele** - Učebnice měla by tedy být pro pedagoga pramenem, s jehož využitím plánuje obsah učiva, ale i přímou prezentaci tohoto obsahu ve výuce, hodnocení vzdělávacích výsledků žáků a podobně.

Výčet funkcí, které by měla učebnice plnit, se v odborné literatuře liší. Systematický přehled funkcí učebnice předkládají ve svých pracích například R. Bamberger (1995), V. G. Beilinson (1986), H. Hacker (1980) a další. Velmi podrobnou klasifikaci funkcí učebnic vypracoval Zujev, který uplatnil tzv. funkčně strukturální analýzu a s využitím psychologické teorie učení podle N. F. Talyzinové (1978) rozlišil osm základních funkcí (Průcha, 1998, s. 18):

- **Informační funkce** - spočívá v tom, že učebnice vymezuje obsah vzdělávání v určitém předmětu či oboru vzdělávání,
- **Transformační funkce** - je dána tím, že učebnice poskytuje přepracování odborných informací z určitého vědního oboru,
- **Systematizační funkce** - učebnice rozčleňuje učivo podle určitého systému do jednotlivých ročníků či stupňů školy,
- **Zpevňovací a kontrolní funkce** - učebnice umožňuje žákům pod vedením učitele osvojovat si určité poznatky a dovednosti,

- **Sebevzdělávací funkce** - učebnice stimuluje žáky k samostatné práci,
- **Integrační funkce** - učebnice poskytuje základ pro chápání a integrování těch informací, které žáci získávají z jiných zdrojů,
- **Koordinační funkce** - učebnice zajišťuje koordinaci při využívání dalších didaktických prostředků, které na ni navazují,
- **Rozvojově výchovná funkce** - učebnice přispívá k formování a rozvoji osobnosti žáků.

4.1.3. Strukturní prvky učebnice

Analýzou učebnic přírodovědných předmětů lze vymezit charakteristické složky učebnice, které do značné míry odpovídají uvedeným funkcím učebnice (Lepil, 2010, s. 16-17):

A. Výkladové složky – prezentace učiva

- výkladový text – základní a objasňující text, vzorové úlohy, aplikace učiva v praxi,
- doplňující text – motivační text, uvozující učivo, rozšiřující poznatky, historické poznámky, ilustrační příklady, doplňující přílohy apod.,
- vysvětlující text – vysvětlení původu cizích slov, poznámky pod čarou, texty pod obrázky,

B. Obrazový materiál

- navazující na věcný obsah výkladových složek (schematické kresby, grafické modely, grafy, atd.),
- doplňující ilustrace volně navazující na výkladové složky (motivační fotografie, kresby apod.),
- grafické symboly usnadňující orientaci ve struktuře učebního textu (piktogramy),

C. Nevýkladové složky – řídicí vyučování a učení

- procesuální aparát – otázky a úlohy, odpovědi a řešení,
- orientační aparát – nadpisy, odkazy na předchozí text, vyobrazení nebo literaturu.

Průcha (1998) tvrdí, že i když má každá strukturní složka v učebnici svoji specifickou funkci, jsou všechny složky navzájem provázány. Zpravidla jsou textové složky odlišeny velikostí písma např. tak, že doplňující text je tištěn menším písmem. Pro snadnější odlišení výkladových složek se používají také barevné čáry podél textu, grafické symboly atd.

Obrazový materiál v učebnici má především sdělovací funkci. V některých případech však může plnit i funkci hlavního zdroje učební informace. Pro současné učebnice je také charakteristický narůstající podíl obrazového materiálu, který plní převážně motivační funkci. Činí učebnici pro žáka přitažlivější a zajímavější (Průcha, 2009).

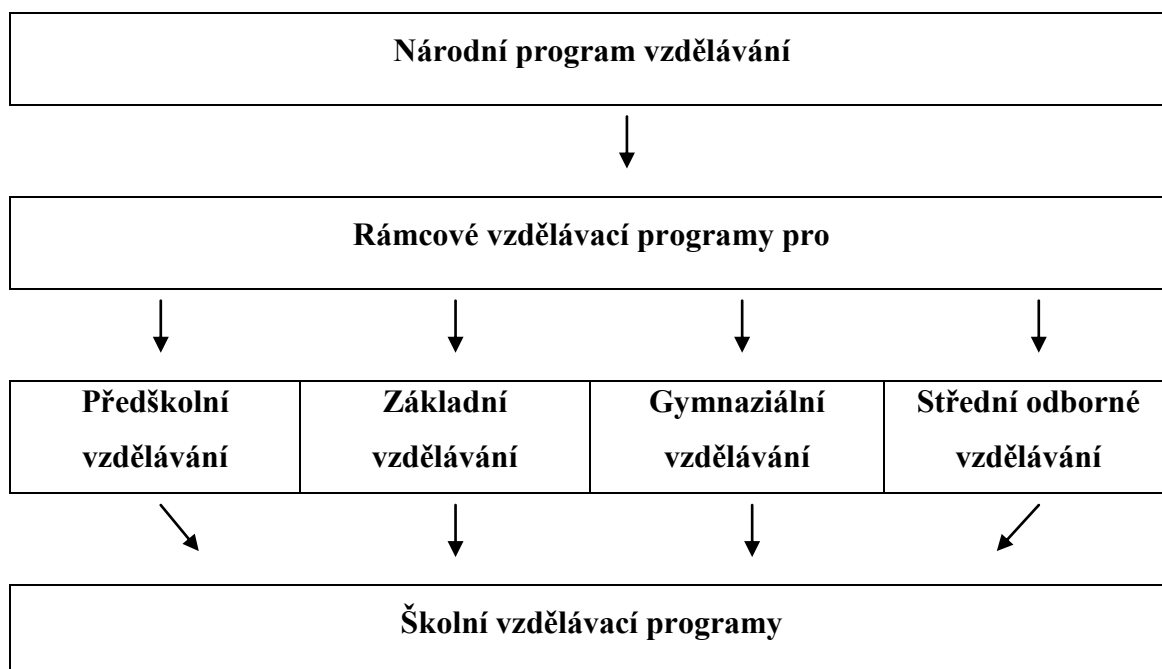
Významné jsou i nevýkladové složky, které nejsou nositeli učebních informací, ale napomáhají jejich zpracování zejména při samostatné práci žáka s učebnicí. Tím účinně zasahují do procesu osvojování učiva. K procesuálnímu aparátu řadíme také pokyny k činnosti žáka a k aparátu orientačnímu pak soubor nevýkladových prvků, které umožňují orientaci v určitých složkách učebnice (Lepil, 2010).

4.2. Vymezení RVP v systému kurikulárních dokumentů

ŠVP si vytváří každá škola podle zásad stanovených v příslušném RVP. Pro tvorbu ŠVP mohou školy využít tzv. *Manuál pro tvorbu školních vzdělávacích programů* (dále jen *Manuál*), který je vytvářen ke každému RVP. Do vzdělávací soustavy se zavádí nový systém kurikulárních dokumentů pro vzdělávání žáků od 3 do 19 let, který je obsažen v tzv. Bílé knize. Kurikulární dokumenty jsou vytvářeny ve dvou úrovních – státní a školní (Průcha, 2009).

Státní úroveň v systému kurikulárních dokumentů představují Národní program vzdělávání a RVP (rámcové vzdělávací program). Národní program vzdělávání vymezuje počáteční vzdělávání jako celek. RVP vymezují závazné rámce vzdělávání pro jeho jednotlivé etapy - předškolní, základní a střední vzdělávání. Školní úroveň představují ŠVP (školní vzdělávací programy), podle nichž se uskutečňuje výuka na jednotlivých školách. Národní program vzdělávání, rámcové vzdělávací programy i školní vzdělávací programy jsou veřejné dokumenty přístupné pro pedagogickou i nepedagogickou veřejnost (RVP, 2007).

Tab. 1: Přehled kurikulárních dokumentů v ČR

Zdroj: RVP (2007), vlastní zpracování

Dle RVP (2007) rámcové vzdělávací programy představují hlavní kurikulární dokumenty. RVP vycházejí z nové strategie vzdělávání, která zdůrazňuje klíčové kompetence. Dále vycházejí z koncepce celoživotního učení, formulují očekávanou úroveň vzdělání stanovenou pro všechny absolventy jednotlivých etap vzdělávání, podporují pedagogickou autonomii škol a profesní odpovědnost učitelů za výsledky vzdělávání.

Principy Rámcového vzdělávacího programu dle RVP (2007):

- je určen pro tvorbu ŠVP;
- stanovuje základní vzdělávací úroveň pro všechny absolventy, kterou musí škola respektovat ve svém ŠVP;
- specifikuje úroveň klíčových kompetencí;
- vymezuje závazný vzdělávací obsah, očekávané výstupy a učivo;
- zařazuje jako závažnou součást vzdělávání průřezová témata s výrazně formativními funkcemi;
- podporuje komplexní přístup k realizaci vzdělávacího obsahu;
- umožňuje modifikaci vzdělávacího obsahu pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků mimořádně nadaných.

4.2.1. Pozice tématu místní region v RVP ZV a RVP GV

Dle RVP (2007) je vzdělávací obsah základního vzdělávání rozdělen do devíti vzdělávacích oblastí. Výuka místního regionu je na základní škole řazena do oblasti Člověk a jeho svět, což je jediná vzdělávací oblast RVP pro základní vzdělávání, která je koncipována pouze pro 1. stupeň. Tato komplexní oblast vymezuje vzdělávací obsah týkající se člověka, rodiny, společnosti, vlasti, přírody, kultury, techniky a zdraví. Uplatňuje pohled do historie i současnosti. Obor Člověk a jeho svět je členěn do pěti tematických okruhů – *Místo, kde žijeme; Lidé kolem nás; Lidé a čas; Rozmanitost přírody a Člověk a jeho zdraví*. V tematickém okruhu *Místo, kde žijeme*, se žáci učí na základě poznání svého nejbližšího okolí, vztahů a souvislostí v něm chápat organizaci života v rodině, škole, obci a společnosti. Důraz je kladen na poznání místních a regionálních skutečností. Na vzdělávací oblast Člověk a jeho svět navazuje oblast Člověk a příroda, dále Člověk a společnost a Výchova ke zdraví.

Na 2. stupni ZV (základního vzdělávání) vzdělávací oblast Člověk a příroda zahrnuje okruh problémů spojených se zkoumáním přírody. Zahrnuje předměty, jimiž jsou Fyzika, Chemie, Přírodopis a Zeměpis. Komplexní pohled na vztah mezi člověkem a přírodou umožňuje žákům postupně odhalovat souvislosti přírodních podmínek a života lidí i jejich společenství v blízkém okolí, na celém území České republiky, v Evropě i ve světě. Problematika výuky místního regionu je zařazena do okruhu Česká republika, kde zahrnuje učivo *místní region*. Očekávané výstupy jsou vymezit a lokalizovat místní oblast (region) podle bydliště nebo školy. Konkrétní učivo zahrnuje určení zeměpisné polohy, kritéria pro vymezení místního regionu, vztahy k okolním regionům a základní přírodní a socioekonomické charakteristiky (RVP, 2007).

Vzdělávací obsah gymnaziálního vzdělávání je rozdělen do osmi vzdělávacích oblastí. Oblast Člověk a příroda je na gymnáziu členěna na předměty Fyzika, Chemie, Biologie, Geografie a Geologie. Stejně jako v RVP pro základní vzdělávání je obor Geografie (Zeměpis) zařazen pro celistvost oboru v této oblasti, přestože má přírodovědní i společenskovední charakter. Vzdělávací oblast Člověk a příroda tím, že žákovi ukáže i využívání poznatků a metod přírodních věd pro inspiraci a rozvoj dalších oblastí lidské aktivity, počínaje nejrůznějšími technologiemi a konče filozofií, představuje mu současné přírodní vědy též jako neoddělitelnou a nezastupitelnou součást kultury. Místní region je na gymnáziu řazen do tématu *Regiony*, kde se očekávají výstupy: vymezení místního regionu (podle bydliště, školy); zhodnocení

přírodních, hospodářských a kulturních poměrů mikroregionu; vazby k vyšším územním celkům a regionům (RVP, 2007).

4.2.2. Digitálně učební materiály (DUM)

Digitálně učební materiály nejsou přednáškou, ale didaktickou pomůckou. Slouží nejen pedagogovi, ale především žákovi. Obsah DUM musí být v souladu s platnou legislativou (autorský zákon) a normami (pravidla typografie).

Téma místního regionu se v digitálních učebních materiálech vyskytuje jen jednou a to pro výuku na 2. stupni základní školy. V sekci Člověk a příroda > 2. stupeň > Zeměpis > Česká republika > vymezení a lokalizuje místní oblast podle bydliště nebo školy. Přesný název materiálu, který obsahuje pracovní listy, je *Česká republika – ochrana přírody a krajiny*. Na střední školy se digitální učební materiál s tématem místního regionu zatím nevyskytuje (RVP, 2014).

Autorovi je za publikovaný materiál stanovena odměna a vystavena Dohoda o provedení práce. Odměna se odvíjí od jeho zpracování (originalita, nápaditost, úroveň grafického zpracování, míra zapojení žáků). Nejlepší materiály jsou recenzentem označeny „Portál rvp.cz doporučuje“. Cena pracovních listů se v roce 2013 pohybovala od 150 Kč do 2 150 Kč, prezentace od 240 Kč do 3 000 Kč. V případě samostatných audio, video ukázek a kolekce, které jsou autorskými díly, je cena dohodnuta individuálně. Dohoda o provedení práce je autorovi vystavena k 24. dni každého měsíce. Poté je autor e-mailem informován o vystavení dohody a jejím zaslání poštou. Autor musí dohodu stvrdit svým podpisem a jedno vyhotovení zaslat na adresu VÚP. Do 10. dne následujícího měsíce je honorář připsán na uvedený účet ve smlouvě (RVP, 2014).

4.3. Srovnání vybraných učebnic pro místní region a knihy zahrnující problematiku Krnovska

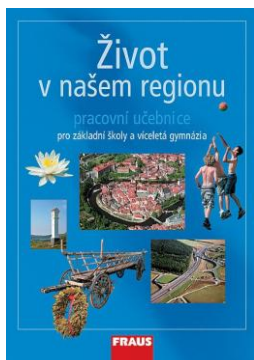
4.3.1. Srovnání učebnic pro místní region

Naše vlast: místo, kde žijeme

(CHALUPA, P. *Naše vlast*: Všeň: Alter, 2009, 40 s.)

Tato učebnice je určena studentům na 1. stupni základních škol. Byla schválena MŠMT v roce 2008 k zařazení do seznamu učebnic pro základní vzdělávání jako součást učebnic pro obor Člověk a jeho svět s dobou platností šest let. Místnímu regionu je věnována pouze 1 strana v kapitole „Náš domov“, kde nabádá žáky, aby debatovali ve skupinách o místních názvech vesnic, potoků, řek, pohoří. Dále turistické zajímavosti, kulturní památky a vztah k domovu.

Život v našem regionu: pro základní školy a víceletá gymnázia

(KÜHNLOVÁ, H. *Život v našem regionu: pracovní učebnice: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2007, 64 s.)

Nevšedně pojatá učebnice pro střední školy a víceletá gymnázia, která slouží spíše jako pracovní sešit v kombinované formě s dějepisem, biologií, fyzikou, občanskou a výtvarnou výchovou. Publikace je odlišná a nikterak provázána s učebnicemi regionální geografie České republiky. Může sloužit podle vlastních potřeb výuky. Texty jsou zaměřené hlavně na žáky a jejich aktivní přístup především v terénu (mapování, kreslení, fotografování, pozorování, zapisování). Kladen je důraz na práci s informacemi (internet). Součástí učebnice je Příručka učitele, jež doporučuje vyučování jednotlivých kapitol po didaktické stránce.

Netradičně pojatá učebnice zeměpisu pro základní školy a víceletá gymnázia s názvem Život v našem regionu z nakladatelství Fraus totiž obdržela zvláštní ocenění poroty. Na rozdíl od většiny podobných publikací se nezaměřuje na celé území ČR, ale přináší praktické metody k výuce místních regionů. Porotci největšího veletrhu svého druhu na světě ocenili zaměření učebnice na samostatné poznávání charakteru konkrétní oblasti i přínos pro rozvoj kritického myšlení a návyku diskuze u dětí. Kromě

geografických znalostí učební texty vybízí k aktivnímu přístupu, jehož součástí jsou naučné vycházky, kreslení či fotografování. (Česká televize).

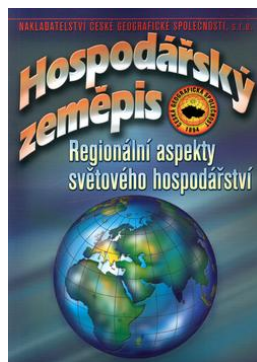

Tady jsem doma aneb Poznej dobře svoje bydliště

(KÜHNLOVÁ, H. *Tady jsem doma, aneb, Poznej dobře svoje bydliště: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Praha: Moby Dick, 1998, 53 s)

Kniha je doplňkem učebnice zeměpisu České republiky a slouží jako pracovní pomůcka regionální geografie. Poskytuje učitelům a jeho žákům náměty pro poznávání místního regionu a obce.

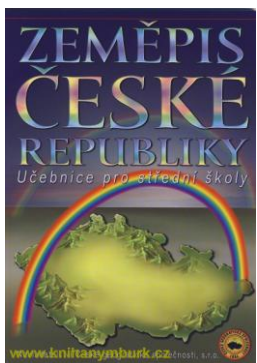
Místním regionem je chápáno širší okolí města škola a bydliště žáků. Autorka klade důraz na poznání hlavního města Prahy, ale také na to, aby žáci z hlavního města poznali život na venkově. Učebnice obsahuje řadu příkladů, většinou dokumentovaných fotografiemi a kresbami. Je v ní řada úkolů a otázek s výběrem odpovědí. Součástí učebnice je Metodická příručka.

Hospodářský zeměpis: Regionální aspekty světového hospodářství

(BAAR, V. *Hospodářský zeměpis: Regionální aspekty světového hospodářství*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2008, 111 s.)

Učebnice pro obchodní akademie a jiné střední školy. Je zaměřená na celý svět hlavně s hospodářského hlediska. Přibližně 1/10 knihy je věnována České republice, zaměřuje se na politický a sociálně-ekonomický vývoj, hospodářství a věnuje se všem krajům v ČR. Ovšem kapitola s místním regionem chybí. Kniha je pod doložkou MŠMT.

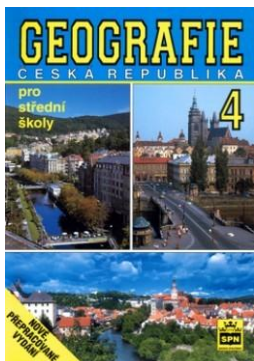

Zeměpis České republiky: Učebnice pro střední školy

(BÍNA, J. *Zeměpis České republiky: učebnice pro střední školy*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2009, 95 s.)

Učebnice je určena především pro střední školy. Je po obsahové stránce přehledně zpracována, doprovázena množstvím obrázků a grafů. Obsahuje jak kapitoly fyzicko-geografické, tak i socioekonomické. Dále je zaměřena na jednotlivé regiony v ČR,

každému je věnována jedna strana textu a jedna strana obrázků s grafy. Učebnice se geografii místního regionu věnuje ve dvou malých kapitolách a to v kapitole „Místní oblast“ a „Rozvojové dokumenty naší obce.“ První nabádá studenty k vymezení polohy regionu, historicky významných objektů, hospodářskou stránku regionu, složení obyvatelstva a sociálních záležitostí. Druhá pak územním plánováním.

Geografie pro střední školy 4, Česká republika

(KASTNER, J. *Geografie: pro střední školy*. Praha: SPN, 2004, 88 s.)

V této učebnici pro střední školy je téma místního regionu obsaženo v závěrečné kapitole „Poznej dobře místo kde žiješ!“, svým zpracováním je téměř identický s učebnicí H. Kühnlové Tady jsem doma aneb Poznej dobře svoje bydliště. Žákům klade důraz na poznání historických událostí v regionu, o místních památkách, snaha pochopit místní problémy a umět na toto téma diskutovat. Závěrečná kapitola o místní oblasti je zobrazena na sedmi stranách.

4.3.2. Srovnání zahrnující problematiku Krnovska

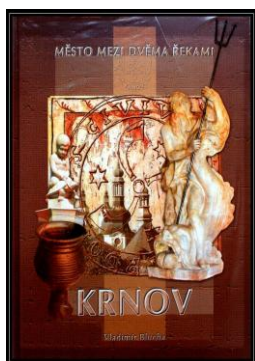

Krnov a okolí: V podhůří Jeseníků

(BALLA, J. *Krnov a okolí: V podhůří Jeseníků*. Krnov: Advertis)

Kniha začíná fyzicko-geografickým popisem, kde se dočteme jakou má rozlohu, počet obyvatel, dále také jaké řeky městem protékají, s jakým státem má hranici, a do kterého okresu Krnov patří. Publikace se věnuje dávné historii, popisující paleontologické nálezy z 11. století př. n. l. Kapitola o historii končí rokem 1997, kdy byly na tomto území rozsáhlé povodně, které napáchaly velké škody. Následuje kapitola s nejdůležitějšími kostely, zámky a vilami, které se v Krnově a jeho blízkém okolí vyskytují. Svou zmínku zde má i řecká menšina, jenž se na území Krnova vyskytují od roku 1948. Také se dočteme o dominantě Krnova, který tvoří kopec Cvilín se zříceninou

hradu Šelenburk, kostelem svaté Panny Marie Sedmibolestné a rozhlednou. V druhé půlce se p. Balla věnuje přilehlým vesnicím a zabývá se nejzajímavějšími úkazy, které zde můžeme navštívit. Kniha je zakončena krátkým popisem nejbližších měst, které se nacházejí za hranicí v Polsku. Podle mého názoru je tato kniha velice zdárně zpracována, každý důležitý bod, kostel či přírodní ukázka je dokumentována fotografií, což je velice kladná věc pro představu čtenáře.

Krnov: Město mezi dvěma řekami

(BLUCHA, V. *Město mezi dvěma řekami* Krnov: Město Krnov)

Tato publikace zobrazuje celou historii města od dob pravěku až po současnost. Kniha začíná rozbořem tématu, kdy vlastně člověk přišel na Krnovsko, postupně se přechází až k 14. století, kdy město zažilo nebývalý rozmach. Pomalu a plynule kniha přichází k 18. století, kde byl největší požár v historii města a také počátek textilní výroby, kdy se krnovská sukna proslavila po celém světě. Svou zmínku zde mají i obě světové války, kdy hlavně po druhé světové válce dochází na Krnovsku k výměně obyvatel. Předposlední psanou kapitolou je poválečné Krnovsko, naopak jeho současnost je zachycena pouze na popsáních fotografiích. Z mého pohledu je tato publikace tím nejlepším, co se můžeme o historii města dozvědět. Jsou zde doloženy archivní fotky i plány, jak město vypadalo v roce 1815, kdy bylo obklopeno Švédskou, fotografie náměstí z roku 1911 nebo zachycené krnovské koupaliště v 30. letech 20. století. V této knize se dočteme o Krnovsku téměř vše, co nás zajímá.

Krnov na přelomu XXI. století

(MICHL-BERNARD, A. *Krnov na přelomu XXI. století*. Krnov)

Jak naznačuje už název publikace, jde v ní především o zachycení současného stavu dnes již téměř dvacetisedmitisícového města Krnova. Nejde, ale jen a pouze o současné dění, ale můžeme zde spatřit i zásah do historie, která je doprovázena dobovými fotografiemi. Fotografie jsou popisovány v pěti světových jazycích a to v češtině, polštině, němčině, angličtině a francouzštině. Kniha je psaná ve dvou sloupcích, kdy je vždy jeden psán v jazyce českém a hned vedle něj je překlad v němčině. Dále je velmi podrobně zobrazeno, v jednotlivých nejdůležitějších dnech, období od roku 1900 do 1999. Doprovázeno opět dobovými fotografiemi a německým

textem. Kniha popisuje i okolní vesnice na Krnovsku. Druhá polovina je zaměřena spíše na novodobé fotografie města. Podle mého názoru kniha dokonale zobrazuje přelom 21. století, který se na Krnovsku odehrál. Všechny důležité události a stavby jsou dokumentované fotografiemi. Publikace může sloužit i zahraničním turistům, jelikož je psána ve dvou jazycích a obrázky jsou popisovány dokonce v pěti.

Krnov v proměnách

(MICHL-BERNARD, A. *Krnov v proměnách*. Třebíč: Akcent)

Dílo začíná vedutou z roku 1738 od rytce Wenera, kde je zobrazeno původní stav města i s radnicí, v pozadí je kopec Cvilín. Je zde nastíněna i historie od roku 1200 a končí obdobím po válce ve 40. letech 20. století. Čtenářům se do rukou dostává kniha, která ojedinělým způsobem přibližuje historii Krnova. Na 140 fotografiích umožňuje sledovat a porovnávat vývoj města v rozpětí 130 let. Spřízněnost minulosti a přítomnosti, provázanost slova a fotografie vytváří harmonický celek, publikaci, jakou se může pochlubit jen málo měst v České republice.

4.4. Doložka Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy

Ministerstvo v souladu s § 27 školského zákona uděluje a odnímá učebnicím a učebním textům pro základní a střední vzdělávání schvalovací doložku na základě posouzení, zda jsou v souladu s cíli vzdělávání stanovenými školským zákonem, vzdělávacími programy a právními předpisy. Seznam učebnic a učebních textů, které mají platnou schvalovací doložku, zveřejňuje ministerstvo ve Věstníku Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy a na internetových stránkách ministerstva (MŠMT, 2014).

Školy mohou při výuce kromě učebnic a učebních textů uvedených v seznamu používat i další učebnice a učební texty, pokud nejsou v rozporu s cíli vzdělávání stanovenými školským zákonem, vzdělávacími programy nebo právními předpisy a pokud svou strukturou a obsahem vyhovují pedagogickým a didaktickým zásadám vzdělávání. O použití a výběru učebnic a učebních textů rozhoduje ředitel školy, který zodpovídá za splnění uvedených podmínek. Schvalovací doložka se obvykle vydává na dobu 6 let. Uplynutí doby platnosti doložky však v žádném případě neznamená, že

učebnici nelze již dále používat. Rozhodnutí o používání či nepoužívání jakékoliv učebnice je zcela na úvaze ředitele školy (MŠMT, 2014).

4.5. Pracovní listy

Pracovní listy řadíme mezi materiální didaktické prostředky, které jsou řazeny mezi pomůcky textové. Obsahují obdobné typy úloh jako pracovní sešity, s tím rozdílem, že je učitel může zařadit v různém pořadí, s ohledem na edukační proces, případně jejich vlastní tvorbou reagovat na aktuální potřeby dané třídy (Tymráková, Jedličková, Hradilová, 2005).

Pracovní sešity a listy jsou tištěné učební pomůcky, které mají výrazný aktivizační charakter, slouží převážně k procvičení a shrnutí učiva, ale samy zpravidla nesdělují pro žáky nové učivo (Doleček, Řešátko, Skoupil, 1975).

4.5.1. Význam pracovního listu pro pedagogiku

Pracovní list plní ve výuce několik úloh (Tymráková, Jedličková, Hradilová, 2005):

- přispívá k aktivizaci žáků (střídáním různých typů úloh, možností výběru, svou formou i obsahem),
- přispívá k samostatnosti žáků (mohou pracovat svým tempem, vybírat vyhledávat v učebnici, encyklopediích),
- umožňuje jednoduchý záznam poznatků (přehledně zapisovat),
- napomáhá procvičování a fixaci probraného učiva,
- napomáhá individualizovat přístup k žákům (možnost pracovat vlastním tempem, pro žáky se specifickými poruchami učení možnost upravit či zjednodušit vlastní obsah),
- dává prostor pro tvůrčí činnost učitele (umožňuje mu zařadit učivo, které v učebnici chybí, procvičit učivo, se kterým mají žáci problémy),
- slouží jako diagnostický prostředek pro učitele (umožňuje zjišťovat, v čem má který žák problémy, případně se okamžitě věnovat nápravě),
- součást výukových programů.

4.5.2. Význam tvorby pracovního listu pro pedagogy

Díky zavedení Rámcových vzdělávacích programů si jednotlivé školy v České republice vytvářejí vlastní plány pro výuku. Učebnice, které jsou k dispozici na našem trhu, slouží učitelům jako vodítko (Průcha, 2009). Díky tvorbě vlastního pracovního listu může učitel přizpůsobit výuku aktuálním potřebám žáků.

Podle Chrásky (1999), tvorba pracovních listů rozvíjí tvořivou činnost učitelů. Učitel se při jejich zhotovení zamýšlí nad jejich obsahem i formou. U převzetí jednoduchých a hotových prací k tomuto zamyšlení nedochází. Učitel si sám zvolí, které myšlenkové operace zařadit, a které vynechat, co procvičovat více a co méně. Hlavně volí tu nejvhodnější formu, která se v dané třídě hodí.

Pro žáky se specifickými poruchami učení (SPU) lze pracovní list jednoduše upravit. Učitel buď zvětší písmo, nebo zvýrazní část slova pro děti s dyslexií. Pro děti s dysgrafií je naopak důležité upravit pracovní list tak, aby měl širší linky (PVP, 2013). Aby učitel dokázal vytvořit dobrý pracovní list, který bude odpovídat všem požadavkům, je nutná znalost daného předmětu, ale i znalost z oblasti psychologie, pedagogiky a oborové didaktiky (Tymráková, Jedličková, Hradilová, 2005).

4.5.3. Postup při tvorbě pracovního listu

Postup tvorby pracovního listu popisuje (Tymráková, Jedličková, Hradilová, 2005) takto:

Volba tématu – uvědomit si, které konkrétní téma v pracovním listu procvičovat

Cíl pracovního listu – využití pracovního listu v rámci výuky

- **vyhledávání a zápis informací** z učebnic a encyklopedií. Vhodné je doplňování tabulek nebo text s chybějícími slovy,
- **opakování po delší době** – jde o opakování už dříve probraného učiva. Žáci si osvěží již získané vědomosti a učitel na ně může navázat svými úlohami,
- **procvičování** – úlohy procvičující zařazujeme v průběhu vlastní výuky. Upevňují právě probíranou látku,

- **shrnutí a poukázání na souvislosti** – návaznost jednotlivých úloh je důležitá, aby je žák pochopil. S tím souvisí i pochopení vztahů mezi předměty,
- **zjišťování vědomostí** – u diagnosticky tvořených pracovních listů může učitel použít všechny typy úloh, nejčastěji však úlohy s tvořenou a volenou odpovědí.

Volba formy

- **formát** – nejčastěji formát A4
- **písmo** – odpovídající věku žáků
- **zadání** – vždy zvýrazněno, tučně nebo podtržené
- **obrázky** – v závislosti na věku žáků, čím mladší, tím obrázků více

Návaznost úloh

- od jednoduššího k podrobnějšímu
- shrnutí předchozí úlohy nebo úloh a vyvození závěru
- doplňující úlohy řadit na konec pracovního listu

Střídání různých typů úloh

- typy úloh následující za sebou by se neměly opakovat
- forma úloh by měla být vždy jiná, aby nedošlo k únavě žáků

4.5.4. Nejčastější chyby při tvorbě pracovního listu

Jako nejčastější chyby při tvorbě pracovního listu jsou zmiňovány (Tymráková, Jedličková, Hradilová, 2005):

- špatně zvolená velikost písma
- nepřehledné členění textu
- úlohy zaměřené na stejné myšlenkové operace
- časté zařazování otázek s tvořenou odpovědí
- nejednoznačně formulované otázky a úkoly
- Příliš mnoho úloh a nedostatek času na vypracování (Chráška, 1999)

5. VÝSLEDKY PRÁCE

Výukový didaktický materiál, který byl v rámci diplomové práce vytvořen, se skládá z pěti částí. Přesněji z učebního textu, výukových prezentací, pracovních listů, metodických pokynů pro učitele a didaktických testů. Celkem je v učebním textu zahrnuto sedm témat. Každé z těchto témat je určeno pro jednu vyučovací hodinu, takže výsledný koncept lze pojmout jako sedmihodinový seminář. Výhodou je, že pokud z důvodu časového presu nenajdete v tematickém plánu prostor na realizaci celého semináře, můžete vytáhnout pouze nejdůležitější kapitoly a prezentovat ho samostatně. Didaktický materiál obsahuje tyto témata: *Úvod; Vymezení oblasti a přírodní podmínky; Obyvatelstvo a sídla; Hospodářství; Tradice, kultura a turistické cíle; Krnovsko a EU* a poslední *Projekt*.

Učební text je stanovený především pro studenty. Před každou vyučovací hodinou by si studenti měli nastudovat téma, které se bude probírat, aby byli na hodinu řádně připraveni. Jestliže si studenti nestihnou vyplnit pracovní list v hodině, všechny správné odpovědi naleznou v učebním textu. Učební text bude studentům poskytnut v souboru formátu pdf (Portable Document Format).

Další částí učebního materiálu jsou pracovní listy. Celkem pracovní listy zahrnují pět témat, nejsou vytvořené pro téma *Úvod* a *Projekt*. Jsou navrženy tak, aby byl student schopen je vyplnit během jedné vyučovací hodiny. V pracovních listech jsou obsaženy informace, které se vyskytují ve výukových prezentacích, takže nutí studenty neustále dávat pozor a aktivně se podílet na vyučování. Obsahují to nejdůležitější, takže fungují jako forma zápisu, z toho důvodu by si je měli studenti zakládat do složky.

Nedílnou součástí didaktického materiálu jsou prezentace. Nutí studenty k aktivnímu přístupu v hodině. Kromě *Úvodu* se prezentace věnuje každému tématu ve výukovém materiálu. Je důležité, aby si učitel prošel prezentaci před hodinou společně s metodickými pokyny. Pozná tak, jak je prezentace koncipována a kde jsou v ní začleněny aktivizační prvky.

Pro zpětnou vazbu slouží vyučujícímu kontrolní didaktické testy. Ke každému tématu se vztahuje jeden test. Testy v sobě zahrnují nejdůležitější prvky probraného učiva. K zopakování učiva studentům poslouží učební text, který je žákům volně zpřístupněn.

Tyto čtyři části didaktického materiálu jsou prezentovány formou volných příloh práce. Metodické pokyny pro učitele jsou uvedeny v následujících kapitolách textu práce. Každý metodický list se věnuje jednomu tématu v učebním materiálu a slouží učiteli jako realizační plán pro vyučovací hodinu.

Metodické listy v této práci se skládají z jednotlivých částí:

- Cíle vyučovací hodiny – slouží k určení, čeho chce učitel dosáhnout během vyučovací hodiny.
- Klíčové pojmy – jsou nejdůležitější pojmy v tématu. Studenti by měli být schopni je bez větších obtíží vysvětlit.
- Výuková metoda – v této části jsou vypsány metody, které bude učitel dodržovat během vyučovací hodiny.
- Učební pomůcky – zde budou vypsány veškeré učební pomůcky, které budou potřebné k realizaci výukové hodiny.
- Struktura hodiny – každý snímek se bude skládat ze tří částí. Úvod (5 – 10 minut), hlavní část hodiny (20 – 25 minut) a závěr hodiny (5 – 10 minut).
- ✓ Takto jsou ve snímku uvedeny pokyny pro učitele. Jaké má studentům pokládat otázky, na co se má zaměřit a co všechno má ve snímku udělat.
- ❖ Takto je označen samotný výklad snímku.
- Takto je ve snímku označen popis jednotlivých obrázků.

- Na každé téma bude vytvořený didaktický test, kde bude maximální počet bodů – osm. Za každý ztracený bod bude známka o půl stupně horší.

doporučená stupnice: 8 bodů = 1

6 bodů = 2

4 body = 3

2 body = 4

0 bodů = 5

7 bodů = 1-

5 bodů = 2-

3 body = 3-

1 bod = 4-

5.1. Vymezení oblasti a přírodní podmínky

Cíle vyučovací hodiny

- Studenti budou schopni svými slovy vysvětlit, co znamená pojem místní region, které obce patří do Mikroregionu Krnovsko a zařadit jej do správného okresu.
- Studenti dovedou objasnit historické osídlení oblasti.
- Studenti budou umět fyzickogeografickou charakteristiku regionu a vyjmenovat základní zástupce fauny a flóry na území.
- Studenti budou umět diskutovat o přírodních rezervacích a jejich ochraně.
- Studenti budou znát přírodně rezervace v okolí svého bydliště.

Klíčové pojmy

Místní region, povrch, klima, vodstvo, fauna, flóra a přírodní rezervace.

Výuková metoda

Brainstorming, výklad, diskuze, samostatná práce žáků.

Učební pomůcky:

Psací potřeby, atlasy České republiky, nástěnná mapa České republiky, mapa Mikroregionu Krnovsko, tabule, křída, Powerpointová prezentace – Vymezení oblasti a přírodní podmínky, pracovní list č. 1.

Struktura hodiny

I. Úvod – zápis do třídní knihy, seznámení studentů s tématem, uvedení cíle hodiny, otevření výukové prezentace *Vymezení oblasti a přírodní podmínky* (5 – 10 minut).

Snímek 1. – Vymezení oblasti a přírodní podmínky

✓ Interpretujte studentům, co bude náplní kurzu, *Poznáváme Krnovsko*.

- ❖ Tento kurz by vám měl lépe pomoci poznat váš místní region, okolí vašeho bydliště. Dozvíte se mnoho o historii Krnovska, ale také o současnosti a výhledu do budoucna. Seznámíte se jak s fyzickogeografickými, tak socioekonomickými poměry. K tomu vám

budou nápomocné kapitoly, ve kterých je zařazena spousta otázek, abyste se nad daným problémem mohli zamyslet.

Snímek 2. – Vymezení oblasti a přírodní podmínky

- ✓ Motivujte žáky úvodními otázkami.
- ✓ Věnujte odpovědím na otázky přibližně 5 minut.
- ✓ Zadejte první úkol z pracovního listu č. 1.

II. Hlavní náplň hodiny (20 – 25 minut)

Snímek 3. – Vymezení oblasti

- ✓ Ukažte studentům na nástěnné mapě České republiky, kde se nachází Moravskoslezský kraj, okres Bruntál a dejte za úkol na mapě vyhledat největší město Mikroregionu Krnovsko.
- ✓ Studenti vyplní druhý úkol z pracovního listu, zjistíte, jestli mají nějakou orientaci na slepé mapě.
 - Na obrázku jsou patrné všechny obce, které spadají do Mikroregionu Krnovsko, menší mapka slouží pro lepší orientaci v rámci celé České republiky.

Snímek 4. – Vymezení oblasti

- ✓ Zeptejte se studentů, se kterým státem tvoří Mikroregion Krnovsko pohraničí.
- ✓ Po prezentování tohoto snímku studenti vypracují třetí úkol z pracovního listu.
 - ❖ Mikroregion Krnovsko tvoří severní část okresu Bruntál, který je zároveň severovýchodním výběžkem Moravskoslezského kraje s podhorskými a horskými podmínkami. Severní hranici mikroregionu tvoří státní hranice s Polskou republikou, dále sousedí s okresem Jeseník a Opava.

Snímek 5. – Přírodní podmínky

- ❖ Mikroregion Krnovsko je známý svým výskytem sopečných hornin. Především Uhlířský vrch v Bruntále a Malý a Velký Roudný nedaleko nádrže Slezská Harta.
- ❖ Geologický podklad mikroregionu je tvořen především prvohorními (břidlice, vápence, křemence) a čtvrtohorními horninami (spraše, štěrky, písky).
- ❖ Povrch je tvořen z části pohořím Jeseníky. Nejvyšším bodem mikroregionu je Medvědí vrch (1 216 m n. m.).
- ❖ Klima (neboli podnebí) mikroregionu je poměrně mírné. Jen malé území s vyšší nadmořskou výškou má chladnější klima než zbytek oblasti (Heřmanovice, Holčovice, Zátor a Krasov).

➤ Na obrázku je znázorněn Medvědí vrch, nejvyšší hora Mikroregionu Krnovsko.

Snímek 6. – Přírodní podmínky

✓ Zeptejte se studentů, jak se nazývají řeky, které protékají Krnovem a jak se nazývá rybník známý jako *Balaton*.

- ❖ Vodstvo je představováno především dvěma největšími řekami na území a to Opavou a Opavicí. Obě ústí do řeky Odry a poté společně odvádí vodu do Baltského moře.
- ❖ V Mikroregionu Krnovsko stojí za zmínku dva rybníky. První Petrův rybník, který se nachází v Krnově a druhý Velký Pavlovický v blízkosti státních hranic.

➤ Obrázek zachycuje břeh Petrova rybníku, v dále můžeme spatřit kopec Cvilín s rozhlednou a kostelem.

Snímek 7. – Přírodní podmínky

- ❖ Typickým zástupcem flóry v bioregionu je pryšec mandloňolistý. Z hlediska fauny zde mají významné zastoupení ježek východní, tetřívěk obecný, mlok skvrnitý a zmije obecná.
- ❖ Přírodní rezervace Krasovský kotel, která byla vyhlášena roku 1989 díky výskytu mečíku střečovitého. Přírodní rezervace Radim vyhlášena roku 1969 v důsledku pozůstatků květnatých bučin. Dále Liptaňský bludný balvan, Úvalenské louky, Staré Hliniště, Džungle a Oblík u Dívčího Hradu.
 - Na obrázku je zobrazen Liptaňský bludný balvan, jeden z nejtěžších bludných balvanů na území České republiky. Jeho váha je okolo 4,7 tun.

Snímek 8. – Přírodní podmínky

- ✓ Dejte studentům pár minut na provedení úkolu č. 4 v pracovním listu.
 - Obrázek vyobrazuje přírodní rezervaci Staré hliniště v Krnově.

III. Závěr (5 – 10 minut)

- ✓ Ve zbývajícím čase se studenty projděte správnost vyplnění pracovního listu, kdo ho nestihl, dodělá za domácí úkol. Všechny správné odpovědi najdou v učebním textu, který jim je dostupný ve formě pdf.
- ✓ Zadejte domácí úkol, pracovní list úkol č. 5 a 6.

Snímek 9. – Vymezení oblasti a přírodní podmínky

- ✓ Položte studentům otázky na závěr, zjistíte, jestli během vašeho výkladu s prezentací dávali pozor.
 - ❖ Kteří zástupci fauny se na území vyskytují?
(ježek východní, tetřívěk obecný, mlok skvrnitý a zmije obecná)
 - ❖ Vyjmenuj základní zástupce flóry.

(květnaté bučiny, dubohabrové háje, modřínové porosty)

- ❖ Které chráněné území se nachází v okolí Tvého bydliště?
(očekávejte individuální odpovědi)

Snímek 10. – Vymezení oblastí a přírodní podmínky

✓ Závěrečný slide, připomeňte úkoly na příští hodinu.

- Na závěrečném obrázku je znázorněn soutok Opavy a Opavice v Krnově.

5.2. Obyvatelstvo a sídla

Cíle vyučovací hodiny

- Studenti umí popsat historii Krnovska.
- Studenti budou znát počet obyvatel mikroregionu.
- Studenti budou umět vyjmenovat sídla ve studované oblasti.
- Studenti budou znát polská sídla, vyskytující se v pohraničí.

Klíčové pojmy

Místní region, historie, obyvatelstvo, sídla a města v pohraničí.

Výuková metoda

Brainstorming, výklad, diskuze, samostatná práce žáků.

Učební pomůcky:

Psací potřeby, atlasy České republiky, nástěnná mapa České republiky, mapa Mikroregionu Krnovsko, tabule, křída, Powerpointová prezentace – Obyvatelstvo a sídla, pracovní list č. 2.

Struktura hodiny

I. Úvod – zápis do třídní knihy, seznámení studentů s tématem, uvedení cíle hodiny, otevření výukové prezentace *Obyvatelstvo a sídla* (5 – 10 minut).

Snímek 1. – Obyvatelstvo a sídla

✓ Řekněte studentům cíl hodiny, co je v této kapitole čeká a co nového se dozví.

- ❖ V této kapitole si budeme povídat o historii osídlení na Krnovsku. O vývoji obyvatel od roku 1869. Řekneme si, kolik obyvatel žije v jednotlivých obcích, a které jsou největší. Dozvíte se, jaké sídla do mikroregionu patří, a uvedeme si polská sídla v blízkosti pohraničí.

Snímek 2. – Obyvatelstvo a sídla

✓ Úvodní část hodiny, věnujte otázkám pro začátek. Uděláte si lepší obrázek o tom, jakou představu o svém mikroregionu studenti mají.

❖ Ve kterém století se podle Vás setkáváme s Krnovem jako s existujícím městem?

(S Krnovem jako existujícím městem se setkáváme na konci 13. století).

❖ Co mělo za následek, že během roku 1930 – 1950 měla populace úbytek téměř 17 tisíc obyvatel?

(Odsun Němců po 2. světové válce).

❖ Kolik obyvatel má největší město na území?

(Město Krnov, přibližně 24 000 obyvatel).

❖ Znáte nějaké polská města v blízkosti?

(Prudnik, Glubczyce).

II. Hlavní náplň hodiny (20 – 25 minut)

Snímek 3. – Obyvatelstvo

✓ Vysvětlíte studentům vytvořenou tabulku.

✓ Zdůrazněte, proč došlo ke snížení obyvatelstva mezi roky 1930 – 1950.

✓ Dejte studentům čas na vyplnění úkolu č. 1 v pracovním listu.

❖ Podle sčítání lidu v roce 2011 žilo v Mikroregionu Krnovsko 40 269 obyvatel, což je nejvyšší počet obyvatel v okrese Bruntál. Tabulka nám z dlouhodobého hlediska ukazuje, že na Krnovsku dochází ke snižování počtu obyvatel. Úpadek obyvatelstva může mít za následek vysoká nezaměstnanost.

Snímek 4. – Obyvatelstvo

✓ Objasněte studentům, jak se vypočítá hustota zalidnění.

✓ Upozorněte je na nejednotnost oblasti s ohledem na rozmístění obyvatelstva.

✓ Nechte studenty, ať sami spočítají hustotu zalidnění území, pracovní list – úkol č. 2

- ❖ Hustota zalidnění je 70 obyv./km², což za průměrnou hustotou České republiky zaostává více než 2x. V hustotě zalidnění jsou značné rozdíly.
- ❖ Na prvním místě z hlediska hustoty zalidnění je město Krnov, na posledním místě jsou obce vyskytující se na okraji regionu (Petrovice, Rusín) a obce s vyšší nadmořskou výškou (Heřmanovice).
- ❖ Převažuje starší populace obyvatel, z toho důsledku je pyramida regresivního typu. To znamená, že na Krnovsku dochází k neustálému snižování obyvatel.
- ❖ Nejlidnatějším městem v oblasti je Krnov, který má přibližně 24 000 obyvatel. Z tohoto hlediska je mikroregion nevyrovnané, protože druhé největší město má pouhých 3 000 obyvatel.

Snímek 5. – Sídla

- ✓ Připomeňte studentům, že nejvíce obyvatel žije v Krnově, který je střediskovým městem mikroregionu.
- Fotografie je pořízena z krnovské rozhledny, která se nachází na kopci Cvilín.

Snímek 6. – Sídla

- ✓ V rychlosti naznačte dominantní postavení Krnova, jak už studenti ví z předchozích snímků.
- ✓ Připomeňte úkol v pracovním listu č. 3.
 - ❖ Krnov má podle posledního sčítání lidu 24 tisíc obyvatel a tvoří 60% z celkového počtu obyvatel.
 - ❖ 17 obcí z celkového počtu 25 nedosahuje ani 1 000 obyvatel.

Snímek 7. – Sídla

- ✓ Promítněte studentům obrázky měst a dbejte na jejich pozornost, budou ji potřebovat k úkolu č. 5 v pracovním listu na konec hodiny.

- Zámek v Branticích, vybudovaný v 16. století na levém břehu řeky Opavy jako náhrada tvrze z 15. století.
- Centrum Města Albrechtic.
- Letecký snímek pořízen nad obcí Zátor, konkrétně je zabrána škola s venkovním hřištěm.

Snímek 8. – Sídla – Polské pohraničí

- ✓ Řekněte studentů, že si více přiblížíte dvě největší města v pohraničí.
- ✓ Zdůrazněte, že se staly partnerskými městy.
- ✓ Připomeňte, ať si studenti během vašeho výkladu vyplňují úkol z pracovního listu č. 4.

- ❖ Partnerským městem Krnova se Prudnik stal v roce 2000. Jeho historie sahá až do 13. století, kde se do historie těchto míst vepsali čeští Rožmberkové, kteří zde vedli kolonizační činnost. Město má kolem 23 tisíc obyvatel. Blízké okolí města je turisticky velice atraktivní, je to dáno především blízkostí chráněné krajinné oblasti Opavské hory. Jsou zde obrazy nedotknutelné přírody, pestrá flóra i četné druhy zvířeny. Řada cyklostezek je propojena s českými a to nám umožňuje výlety do pro nás neznámých oblastí.
- ❖ Glubczyce jsou partnerským městem od roku 2001. Historie spojila knížectví krnovsko-hlubčické do jednoho celku. Na rozdíl od Krnova se vedle textilek dařilo v Glubczycích pivovarnictví, zdejší pivovar byl založen roku 1856. Glubczyce mající přes 13 000 obyvatel jsou dnes významným městem s řadou historických budov, procházející v posledních letech dynamickým rozvojem.

Snímek 9. – Sídla – Polské pohraničí

- ✓ V krátkosti okomentuje obrázky polských měst.
- ✓ Dbejte na pozornost žáků, potřeba k úkolu č. 5 v pracovním listu.

- Vokova věž v Prudniku, která je pozůstatkem mohutného zděného hradu, který zde vybudovali v roce 1262 Rožmberkové.
- Radnice v Glubczycích, která prošla rozsáhlou rekonstrukcí po ničivém požáru v roce 1945.

III. Závěr (5 – 10 minut)

- ✓ Projděte se studenty pracovní list č. 2 a zkontrolujte správnost jejich odpovědí.

Snímek 10. – Obyvatelstvo a sídla

- ✓ Zařaďte krátké otázky na závěr z důvodu zpětné vazby.
 - ❖ Jaká je hustota zalidnění Krnovska? (70 obyv./km²)
 - ❖ Kolik obcí v mikroregionu má více než tisíc obyvatel? (celkem 4)
 - ❖ Je Krnov největší i rozlohou? (Ne, Město Albrechtice je větší)
 - ❖ Kdy se Prudnik a Glubczyce staly partnerskými městy? (2000, 2001)

Snímek 11. – Obyvatelstvo a sídla

- ✓ Poděkujte za pozornost, připravte studenty na další oddíl, který se bude týkat hospodářství.
 - Pohled na centrum města Krnova z kopce Cvilína.

5.3. Hospodářství

Cíle vyučovací hodiny

- Studenti chápou pojem hospodářství a umí ho vysvětlit.
- Studenti budou umět charakterizovat zemědělství na Krnovsku.
- Studenti budou znát nejdůležitější průmyslové oblasti.
- Studenti budou znát nejhlavnější dopravní tepny v mikroregionu.

Klíčové pojmy

Místní region, hospodářství, zemědělství, průmysl a doprava.

Výuková metoda

Brainstorming, výklad, diskuze, samostatná práce žáků.

Učební pomůcky:

Psací potřeby, atlasy České republiky, nástěnná mapa České republiky, mapa Mikroregionu Krnovsko, tabule, křída, Powerpointová prezentace – Hospodářství, pracovní list č. 3.

Struktura hodiny

I. Úvod – zápis do třídní knihy, seznámení studentů s tématem, uvedení cíle hodiny, otevření výukové prezentace *Hospodářství* (5 – 10 minut).

Snímek 1. – Hospodářství

- ✓ Seznamte studenty s cílem hodiny, řekněte jim základní informace o hospodářství.
- ✓ Položte náhodně otázku, jestli vůbec mají studenti tušení, čeho se hospodářství týká.
- ✓ Připomeňte, ať si nachystají pracovní list č. 3.

Snímek 2. – Hospodářství

- ✓ Položte otázku na začátek, ať máte představu, jaký rozhled mají studenti.

- ❖ Kolik procent podle Vás zaujímá zemědělská půda na Krnovsku?
(54%)
- ❖ Které průmyslové odvětví bylo v minulosti tradiční?
(textilní průmysl a varhanářství)
- ❖ A naopak, které jsou dominantní v současnosti?
(strojírenský a potravinářský)
- ❖ Máte tušení, kudy povede obchvat města?
(za koupalištěm, za nemocnicí a směrem na Bartultovice)

Snímek 3. – Hospodářství

✓ Pokračujte v otázkách.

- ❖ Na jaké trase jezdí úzkorozchodná trať?
(Třemešná – Osoblaha)
- ❖ Znáš nějakou cyklostezku na území?
(trasa č. 55)
- ❖ Jaký je největší zaměstnavatel v sektoru služeb?
(SZZ – Sdružené zdravotnické zařízení Krnov)
- ❖ Obyvatelé kterých států nejčastěji navštěvují mikroregion?
(Polsko, Německo)

II. Hlavní náplň hodiny (20 – 25 minut)

Snímek 4. – Zemědělství

✓ Řekněte studentům, jaký má půda na Krnovsku charakter.

✓ Sdělte jim, jak je půda využívána.

- ❖ Krnovsko má průmyslově – zemědělský charakter. Z celkového procenta využití zaujímá zemědělská půda 54 %, do které spadá orná půda, trvalé travní porosty a ovocné sady se zahradami. V České republice zabírají lesní plochy v průměru 33 %, takže Mikroregion Krnovsko je se svými 38% lesná půdy nadprůměrem České republiky.

- Okomentujte obrázek, který vysvětluje využití půdy v mikroregionu.

Snímek 5. – Průmysl

- ✓ Zeptejte se studentů, jaké znají sektory hospodářství.
- ✓ Zadejte studentům první úkol z pracovního listu č. 3.

- ❖ Průmyslová výroba je druhým největším sektorem v mikroregionu. Průmysl má na Krnovsku dlouholetou tradici. Tradičním odvětvím byl textilní průmysl (*Karnola, Pega*) a varhanářství (*Rieger – Kloss*), které ovšem poslední dobou upadají a na jejich místa se dostává průmysl strojírenský a potravinářský.
- ❖ Strojírenský průmysl je představován především firmou *KOS (Krnovské opravy a strojírny)*, který je se svými 600 zaměstnanci druhým největším zaměstnancem na Krnovsku.
- ❖ Největším podnikem v potravinářském průmyslu je *Kofola*, která se po několika letech vývoje stala druhým největším prodejcem nealkoholických prodejců v České republice.
- ❖ Další významné firmy v mikroregionu jsou *Den Braven, Wiplast* a firmy průmyslové zóny.

Snímek 6. – Průmysl

- ✓ Promítněte studentům obrázky průmyslových závodů a řekněte jejich název.
- ✓ Zadejte druhý úkol z pracovního listu č. 3 (všechny odpovědi naleznou studenti v učebním textu).

- Textilní závod *Karnola*, který se nachází na pravém břehu řeky Opavy.
- Textilní závod *Pega*, dříve znám jako závody *S. K. Neumanna*, se specializoval na výrobu prýmek a stuh.
- Umělecký závod *Rieger – Kloss* na výrobu varhanářských píšťal.

- Letecký pohled na největší strojírenskou firmu na Krnovsku, *Krnovské opravny a strojírny*.
- Největší potravinářský závod v mikroregionu, *Kofola Krnov*.
- Firma *Den Braven*, která vyrábí stavební doplňky poblíž Úvalna.

Snímek 7. – Doprava

- ✓ Zdůrazněte, že mikroregion je důležitou dopravní křižovatkou.
- ✓ Sdělte studentům, ať pozorně poslouchají a přitom vykonávají třetí úkol z pracovního listu č. 3.

- ❖ Krnovsko je významnou dopravní křižovatkou. Silnice I/57 a I/11 tvoří tzv. Slezský kříž, což je páteří síť Moravskoslezského kraje. Krnovskou dopravní situaci by měl odlehčit a vyřešit obchvat. Krnovem projede za 24 hodin 12 500 vozidel, především z důvodu trasy Ostrava – Opava – Krnov – Bartultovice.
- ❖ Železniční spojení Krnov získal v roce 1872 a dodnes je významnou železniční křižovatkou. Především díky tratím spojující Olomouc s Opavou. Na Krnovsku se nachází úzkorozchodná trať, která spojuje obce Osoblaha – Třemešná. Její rozchod je 760 mm. V dubnu 2000 byla zcela zastavena doprava na trase Krnov – Glubczyce, takže se dnes už do Polska vlakem po této trase nedostaneme.
- ❖ Městské cyklostezky jsou vedeny buď v blízkosti hlavních silničních tahů, nebo jako izolované cyklostezky.
- ❖ V Krnově se nachází veřejné vnitrostátní letiště. Sídli zde Aeroklub Krnov, který pořádá vyhlídkové lety a fotolety, parašutistický výcvik, plachtařský a motorový výcvik a tandemové seskoky.

Snímek 8. – Doprava

- ✓ Prezentujte studentům snímky a okomentujte je.

- Mapa Slezského kříže, pojmenujte jednotlivé úseky.

- Naplánovaný obchvat města Krnova.
- Zaniklá železniční trať vedoucí z Krnova do Glubczyc.
- Úzkorozchodná trať Osoblaha - Třemešná

Snímek 9. – Služby

✓ Připomeňte opět, že služby tvoří v nejvyspělejších zemích největší sektor ekonomiky.

- ❖ Služby jsou na Krnovsku největším sektorem ekonomiky. Mezi největší zaměstnavatele v sektoru služeb na Krnovsku patří Sdružené zdravotnické zařízení (SZZ), které momentálně zaměstnává přes 900 zaměstnanců.
- ❖ Nejdůležitějšími odvětvími jsou opravy zboží a motorových vozidel.
- ❖ Mezi další významné odvětví v oblasti služeb jsou činnosti spojené s nemovitostí.
- ❖ Nejméně jsou zastoupeny doprava a spoje.
 - Na obrázku je vyobrazena struktura služeb s procentuálním vyjádřením.

Snímek 10. – Cestovní ruch

✓ Dejte studentům čas na vyplnění čtvrtého úkolu z pracovního listu č. 3.

- ❖ Význam cestovní ruchu, dále jen CR, není na Krnovsku příliš velký. Přestože město nabízí několik zajímavých turistických míst, převážně se jedná o turisty z blízkého okolí. Cestovní ruch v mikroregionu má spíše regionální význam.
- ❖ Ze zahraničních turistů nejčastějšími návštěvníky obyvatelé z Polska a Německa. Ohledně polských turistů se jedná především o ty, kteří bydlí v blízkosti hranic. V případě turistů německých jde o ty, kteří zde žili v předválečném období a jejich potomky.

- ❖ Němečtí turisté nejvíce podporují hoteliérství ve městě. Nejznámějšími krnovskými penziony a hotely jsou, penzion Hermes a Šelenburk a hotely Pepa, Steiger a Cvilín.

III. Závěr (5 – 10 minut)

- ✓ Ve zbývající hodině dejte studentům čas, aby doplnily poslední úkol z pracovního listu.
- ✓ Po dokončení posledního úkolu ho celý projděte a případně doplňte chybějící otázky.

Snímek 11. – Hospodářství

- ✓ Ve zbývající hodině dejte studentům čas, aby doplnily poslední úkol z pracovního listu.
- ✓ Zařaďte krátké otázky na závěr z důvodu zpětné vazby.
 - ❖ Vyjmenuj nejznámější krnovské firmy (3). (KOS, Kofola, Wiplast)
 - ❖ Jaký rozchod kolejí má úzkorozchodná trať? (760 mm)
 - ❖ Kam vede cyklostezka č. 55? (Krnov – Město Albrechtice – Holčovice)
 - ❖ Co znamená zkratka SZZ? (Sdružené zdravotnické zařízení)
 - ❖ Jaký význam má cestovní ruch? (Význam pouze regionální)

Snímek 12. – Hospodářství

- ✓ Zkontrolujte pracovní list.
- ✓ Sdělte studentům, že příště se budou probírat tradice, kulturní zařízení a turistické cíle.
 - Na obrázku největší zaměstnavatel v sektoru služeb, SZZ Krnov (Sdružené zdravotnické zařízení).

5.4. Tradice, kulturní zařízení a turistické cíle

Cíle vyučovací hodiny

- Studenti umí vyjmenovat tradiční akce v mikroregionu.
- Studenti budou znát nejdůležitější kulturní zařízení.
- Studenti budou znát nejvyhledávanější turistické cíle.

Klíčové pojmy

Místní region, tradice, kulturní zařízení, turistické cíle.

Výuková metoda

Brainstorming, výklad, diskuze, samostatná práce žáků.

Učební pomůcky:

Psací potřeby, atlasy České republiky, nástěnná mapa České republiky, mapa Mikroregionu Krnovsko, tabule, křída, Powerpointová prezentace – Tradice, kulturní zařízení a turistické cíle, pracovní list č. 4.

Struktura hodiny

I. Úvod – zápis do třídní knihy, seznámení studentů s tématem, uvedení cíle hodiny, otevření výukové prezentace *Tradice, kulturní zařízení a turistické cíle* (5 – 10 minut).

Snímek 1. – Tradice, kulturní zařízení a turistické cíle

✓ Sdělte studentům, co bude cílem této hodiny.

- ❖ V této kapitole se zaměříme na to, které tradiční akce se dají na Krnovsku každoročně navštívit. Řekneme si nejdůležitější kulturní zařízení a nejvyhledávanější turistické cíle.

Snímek 2. – Tradice, kulturní zařízení a turistické cíle

✓ Položte na začátek otázky, ať zjistíte, jestli mají studenti přehled o tématu.

- ❖ Které tradiční akce na Krnovsku znáš?
(Přehlídka 70mm filmu, Krnovské hudební slavnosti, Hornoslezské slavnosti, Řecké dny)
- ❖ Navštěvuješ některé kulturní zařízení pravidelně?
(individuální odpovědi – kino, divadlo, atd.)
- ❖ Jakou oblast v okolí tvého bydliště považuješ za turisticky nejatraktivnější?
(opět individuální odpovědi)

II. Hlavní náplň hodiny (20 – 25 minut)

Snímek 3. – Tradice

- ✓ Vyjmenujte studentům tradiční akce, které se každoročně opakují.
 - ✓ Řekněte studentům, jaká je náplň tradic a prezentujte jim vybrané obrázky z akcí.
 - ✓ Dále si studenti nachystají pracovní list č. 4 a budou během vašeho výkladu doplňovat první úkol.
-
- ❖ Městské informační a kulturní středisko Krnov pořádá v dubnu Přehlídku 70mm filmu, je to jediný filmový festival tohoto druhu v České republice.
 - Kino Mír Krnov, právě je promítán 70mm film.
 - ❖ Krnovské hudební slavnosti se konají v září a jsou nejvýznamnější hudební akcí Krnova. V rámci slavností probíhá den otevřených dveří ve světově známé varhanářské firmě Rieger – Kloss.
 - Obrázek pořízen z náměstí v Krnově, kde právě probíhají Krnovské hudební slavnosti.

- ❖ Každý sudý rok v květnu (lichý rok v polských Glubczycích) se konají tradiční Hornoslezské slavnosti. Jedná se o slavnost plnou sportovních a kulturních akcí.
 - Vystoupení dětského sboru na Hornoslezských slavnostech.

- ❖ Početná řecká menšina na Krnovsku pořádá svou tradiční akci třetí víkend v červnu. K vidění jsou vystoupení tanečních souborů a koncert s řeckými melodiemi. Řecké dny jsou zakončené tradiční zábavou.
 - Vystoupení řeckého tanečního souboru na řeckém dni.

Snímek 4. – Kulturní zařízení

- ✓ Řekněte studentům nejznámější kulturní zařízení na Krnovsku.
- ✓ Presentujte jim obrázky objektů.
- ✓ Krátce o nich řekněte ty nejzákladnější informace.
- ✓ Studenti vypracují druhý a třetí úkol z pracovního listu č. 4.

- ❖ Městské divadlo Krnov bylo vybudováno v letech 1927 – 1928. Hlediště získalo dnešní podobu po rekonstrukci v 70. a jeviště v 80. letech.
 - Městské divadlo Krnov.

- ❖ Budova Kina Mír 70 byla postavena v roce 1903 jako Dělnický dům. Jako jediné kino ze zemí Visegrádské čtyřky (Česko, Maďarsko, Polsko, Slovensko) je vybaveno technickou základnou pro promítání 70mm filmu.
 - Kino Mír Krnov (pohled od jezu řeky Opavy).

- ❖ Prvotní výzva pro zřízení veřejné knihovny padla v roce 1945, sloužila jako středisková základna i pro 12 okolních obcí. Poslední komplexní rekonstrukce proběhla v roce 2003.
 - Kino Mír Krnov (pohled od jezu řeky Opavy).

- ❖ Dům dětí a mládeže Méd'a byl postaven v roce 1908 Leopoldem Bauerem. Původně sloužil jako Střelecký dům většinou pro německé obyvatele Krnova. Činnost DDM (dům dětí a mládeže) Méd'a je zaměřena na volný čas dětí, mládeže, ale i dospělých.
 - Středisko volného času Méd'a Krnov.

- ❖ Koncertní síň Sv. Ducha patří mezi nejstarší stavby v Krnově. Je vybavena kvalitními varhanami krnovské firmy Rieger-Kloss. Tento kulturní stánek patří ke chloubám města a slouží k pořádání tradičních akcí.
 - Koncertní síň Sv. Ducha Krnov.

- ❖ V roce 1914 si nechal místní textilník Theodor Flemmich postavit rodinné sídlo. V letech 1951 – 2003 sloužil celý komplex potřebám kojeneckého ústavu a později jeslí. Od roku 2008 je vila využívána jako reprezentační a výstavní prostor.
 - Flemmichova vila Krnov.

Snímek 5. – Turistické cíle

- ✓ Sdělte studentům nejvyhledávanější turistické cíle na Krnovsku.
- ✓ Na konci tohoto snímku dejte studentům čas na vypracování posledního úkolu z pracovního listu.

- ❖ Kolem roku 1240 byl postaven na Cvilíně hrad, který je ovšem dnes znám už jen jako zřícenina hradu Šelenburk.
 - Letecký pohled na zříceninu hradu Šelenburk, na fotografii jde vidět uměle vybudovaný příkop, který činil hrad nepřístupným.

- ❖ Historie poutního místa – Cvilín sahá až do 17. století, každoročně se zde koná několik poutí. Nejvýznamnější z nich je vždy uprostřed září.
 - Fotografie zobrazující poutní vrch Cvilín s kostelem Panny Marie Sedmibolestné.

- ❖ Krnovská rozhledna v minulosti vypadala trochu jinak než dnes. Tyčila se nad ní ještě 25 metrová věžička, o kterou rozhledna přišla při úpravách po válce. Rozhlednu vybudovala krnovská sekce Moravsko-slezského sudetského horského spolku.
 - Boční pohled na rozhlednu na kopci Cvilín.

- ❖ Úzkorozchodná trať spojující Třemešnou ve Slezsku s Osoblahou byla vybudována z úsporných opatření jen s rozchodem 760 milimetrů. Stala se jednou z významných technických památek v mikroregionu.
 - Pohled na vlakovou soupravu Českých drah, která jezdí na úzkorozchodné trati.

- ❖ Původně středověká tvrz z 15. století byla přestavěna v 17. století na renesanční zámek. V minulosti sloužil zámek i jako textilka či sklad zdravotnických zásob.
 - Renesanční zámek ve Slezských Rudolticích.

- ❖ Malebná vesnička Zátor má svůj přirozený pramenný vývěr kyselky. Ten byl v minulosti používán nejen k pitnému režimu, ale i ke koupelím. Po ničivých povodních z roku 1996 byl pramen opraven roku 2000.
 - Pramen zátorské kyselky nacházející se zhruba v první třetině obce, naproti mateřské školy.

III. Závěr (5 – 10 minut)

- ✓ Ve zbývající hodině zkontrolujte pracovní list a položte otázky na závěr, abyste zjistili, co si studenti z hodiny zapamatovali.

Snímek 6. – Tradice, kulturní zařízení a turistické cíle

- ❖ Jak často se konají Hornoslezské slavnosti? Jsou jen na území Krnovska?
(Konají se každý sudý rok v květnu, lichý rok jsou v polských Glubczycích).
- ❖ Co se nachází ve Flemmichově vile?
(Bývalý kojenecký ústav, dnes reprezentační prostory pro výstavy).
- ❖ Který turistický cíl bys nejradši navštívil?
(individuální odpovědi).

Snímek 7. – Tradice, kulturní zařízení a turistické cíle

- ✓ Připravte studenty na to, že příště se bude projednávat téma *Krnovsko a EU*.
- ✓ Poděkujte za pozornost.

- Na obrázku zachycen Chářovský park v Krnově.

5.5. Krnovsko a EU

Cíle vyučovací hodiny

- Studenti se seznámí se vstupem České republiky do Evropské unie.
- Studenti rozumí pojmům NUTS a euroregion.
- Studenti znají euroregiony v mikroregionu.
- Studenti znají význam euroregionů.

Klíčové pojmy

Evropská unie, euroregion a NUTS.

Výuková metoda

Brainstorming, výklad, diskuze, samostatná práce žáků.

Učební pomůcky:

Psací potřeby, atlasy České republiky, nástěnná mapa České republiky, mapa Mikroregionu Krnovsko, tabule, křída, Powerpointová prezentace – Krnovsko a EU, pracovní list č. 5.

Struktura hodiny

I. Úvod – zápis do třídní knihy, seznámení studentů s tématem, uvedení cíle hodiny, otevření výukové prezentace *Krnovsko a EU* (5 – 10 minut).

Snímek 1. – Krnovsko a EU

- ✓ Seznamte studenty s cílem hodiny, řekněte jim základní informace o Evropské unii.
- ✓ Zeptejte se, jestli mají studenti ponětí, kolik členských států má Evropská unie.

Snímek 2. – Krnovsko a EU

- ✓ Položte otázky na začátek.

- ❖ Ve kterém roce vstoupila Česká republika do Evropské unie?
(V roce 2004).

- ❖ Slyšel jsi někdy pojem euroregion?
(Individuální odpovědi. Euroregiony jsou nadnárodním sdružením obcí a měst a vznikají za účelem podpory zaostalejších oblastí při obou stranách státní hranice.)
- ❖ Vyskytují se v Mikroregionu Krnovsko nějaké euroregiony?
(Euroregion Silesia, Euroregion Praděd).

II. Hlavní náplň hodiny (20 – 25 minut)

Snímek 3. – Krnovsko a EU

- ✓ Vysvětlete studentům, pro jaké účely NUTS slouží a co přesně zkratka znamená.
 - ✓ Řekněte jim, kolik úrovní má NUTS na území České republiky.
 - ✓ Zadejte první úkol z pracovního listu č. 5.
- ❖ Pro potřeby Evropské unie byly vytvořeny územní statistické jednotky tzv. NUTS, konkrétně pro Eurostat (statistický úřad).
 - ❖ Zkratka z francouzského *Nomenclature des Unites Territoriales Statistique* nebo anglického *Nomenclature of Units for Territorial Statistics*.
 - ❖ V České republice představuje úroveň NUTS I celé území státu.
 - ❖ Úroveň NUTS II představuje regiony soudržnosti, jejichž kritériem je minimálně milion obyvatel. Většina krajů v České republice tuto podmínku nesplňuje, proto jsou sdružovány po dvou či třech. Mikroregion Krnovsko spadá do regionu soudržnosti Moravskoslezsko.

Snímek 4. – Krnovsko a EU

- ✓ Vysvětlete studentům pojem euroregion.
 - ✓ Studenti se dozvědí, které euroregiony zasahují do našeho mikroregionu.
- ❖ Euroregiony vznikají za účelem podpory zaostalejších oblastí po obou stranách státní hranice. Jsou nadnárodním sdružením měst

a obcí. Do území Mikroregionu Krnovsko zasahuje Euroregion Silesia a Euroregion Praděd.

Snímek 5. – Krnovsko a EU

- ✓ Zaměřte se blíže na konkrétní euroregion.
- ✓ Ukažte studentům na mapě České republiky, kde se Euroregion Silesia vyskytuje.
- ❖ Euroregion Silesia vznikl v roce 1998 a je jedním z nejmladších euroregionů na česko – polském pohraničí. Sídlem euroregionu je město Opava, které ovšem do Mikroregionu Krnovsko nepatří.
 - Obrázek znázorňuje Euroregion Silesia, který se rozprostírá jak na českém, tak polském území.

Snímek 6. – Krnovsko a EU

- ✓ Věnujte se druhému euroregionu v oblasti.
- ✓ Studenti vypracují druhý úkol z pracovního listu č. 5.
- ❖ Euroregion Praděd vznikl v roce 1997 v Jeseníku. Byl pojmenován podle nejvyšší hory Jeseníků (Praděd – 1 492 m n. m.). Z Mikroregionu Krnovsko zde zasahují obce Brantice, Město Albrechtice, Lichnov, Zátor aj.
 - Euroregion Praděd vyobrazen na českém i polském území.

III. Závěr (5 – 10 minut)

Snímek 7. – Krnovsko a EU

- ✓ Zadejte poslední úkol z pracovního listu a zkontrolujte celý pracovní list.
- ✓ Za domácí úkol dejte studentům naplánování vlastního školního výletu.
- ✓ Téma Krnovsko a EU je posledním v tomto kurzu.
- ✓ Poděkujte za pozornost a ukončete tento kurz, Poznáváme Krnovsko.
 - Euroregiony v České republice.

6. DISKUSE

Jedním z hlavních cílů této práce bylo ověření vytvořeného didaktického materiálu v praxi, zda je z obsahového a časového hlediska vyhovující. To se podařilo s žáky ze Základní školy Zátor. Didaktický materiál obsahuje učební text, výukové prezentace, pracovní listy a didaktické testy.

Výuky se zúčastnili žáci 6. a 9. třídy a celkem jich bylo 41, z šesté třídy 16 a z deváté třídy 25. Výuka probíhala v multimediální učebně, kde byl k dispozici počítač s připojením na internet a dataprojektor. Na každé z pěti témat byly žákům poskytnuty pracovní listy, které sloužily jako jejich zápis. Výklad byl doprovázen výukovými prezentacemi. Týden před zahájením kurzu dostali žáci do rukou učební text, ze kterého si měli vždy nastudovat probírané téma.

Výuka probíhala 10. – 21. 3. 2014. Témata *Vymezení oblasti a přírodní podmínky a Obyvatelstvo a sídla* byly prezentovány v deváté třídě. Naopak témata *Hospodářství; Tradice, kulturní zařízení a turistické cíle a Krnovsko a EU* prezentovány v třídě šesté. Na začátku hodiny byla spuštěna výuková prezentace s příslušným tématem a žáci odpovídali na kladené otázky. Otázky byly sestaveny tak, aby bylo zřejmé, zda si žáci přečetli učební text či nikoliv. Následoval výklad doplňovaný výukovou prezentací, který byl prokládán úkoly z pracovního listu. Pracovní list si žáci založili do sešitu, protože sloužil jako zápis z hodiny. Na závěr hodiny bylo dané téma shrnuto a studentům připomenuto, že si na začátku další hodiny napíší krátký didaktický test.

Ověření učebního materiálu mělo velice kladný vliv na konečnou podobu výukového materiálu. V praxi bylo zjištěno, které úkoly a otázky jsou pro žáky nevhodně formulovány. Díky otestování byly upraveny jednotlivé témata tak, aby zcela pokryly 45 minutovou dotaci hodiny. Výsledky didaktických testů byly počítány do klasifikace, takže žáci byli aktivní a motivovaní v plnění jednotlivých úkolů.

Názor na vytvořený učební materiál byl pozitivní. Žákům se líbil barevně i obsahově vytvořený učební text, vhodně formulované úlohy v pracovním listu i didaktickém testu. Celý kurz zabral celkem 5 vyučovacích hodin a bylo probráno 5 témat týkajících se Mikroregionu Krnovsko.

7. ZÁVĚR

Hlavním cílem diplomové práce bylo navrhnout a vytvořit komplexní didaktický materiál na téma *Projekt výuky místního regionu na střední škole - příklad pro Krnovsko*, který by byl vhodný pro začlenění do výuky zeměpisu nebo průřezových témat na středních školách.

Téma *Místní region* je v našich učebnicích zeměpisu zastoupeno velmi okrajově. V některých učebnicích jsou jen zmínky, některé učebnice nabízejí většinou jen jednu kapitolu a v několika učebnicích není toto téma zastoupeno vůbec. Samostatná učebnice zabývající se tímto tématem na českém trhu chybí.

Učební materiál jsem vypracoval na základě studia odborné literatury, které jsem doplnil didaktickými komponenty, aby se didaktický materiál dal využít na středních školách. V pracovních listech i otázkách a úkolech v učebním textu jsem kladl důraz na logické uvažování studentů, které vede k rozvoji jejich klíčových kompetencí. Učební materiál jsem se snažil vypracovat srozumitelně a atraktivně. Myslím si, že tento úkol se mi podařilo splnit.

Závěrečným úkolem bylo otestovat didaktický materiál na skupině žáků. Otestování proběhlo na Základní škole v Zatoře. Výsledky byly velice užitečné, upravil jsem nevhodně kladené otázky či špatně formulované věty. Některé úkoly z pracovních listů byly nahrazeny jinými. Didaktický materiál jsem poskytl i svým kolegům, kteří vyučují zeměpis. Ve všech případech jsem se setkal s kladnou reakcí. Učební text jim přišel poutavý, pěkně zpracovaný a srozumitelný. Učební text i didaktické komponenty svým obsahem sedí přesně na jednu vyučovací hodinu, což jsem si v praxi ověřil. Z tohoto pohledu kladně hodnotím vytvořený didaktický materiál.

8. SUMMARY

The major aim of this diploma thesis (*Project on teaching local region at secondary school - an example for the Krnov region*) was to propose and create a complex of educational materials which would become a beneficial aid in geography lessons at high schools.

The theme *A local region* is rarely presented in geography textbooks in the Czech Republic. In association with this theme, some of the Czech textbooks contain only mentions and some of them offer only one chapter. It is evident that the number of the Czech geography textbooks dealing with this topic is not huge at all.

The didactical materials had been formulated after studying of professional literature. In the worksheets and educational texts it was emphasized the logical consideration of the students leading to development of their crucial competence. The educational material had been developed clearly and in an attractive way, in my opinion.

The last aim of the thesis to attain was to verify the didactical materials when using a group of students as probands. After verification which proved to be necessary a few issues in the work needed to be enhanced or entirely changed. The didactical materials were offered to my work colleagues teaching geography and most of the materials had been appreciated and denoted as very interesting or well treated and, mainly, they had been described as understandable for students. It was verified that the didactical text and didactical components might cover exactly one educational unit and that is why I find these materials successful.

9. LITERATURA

Tištěné zdroje:

- BAAR, V. *Hospodářský zeměpis: Regionální aspekty světového hospodářství*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2008, 111 s.
- BALLA, J. *Krnov a okolí: V podhůří Jeseníků*. Krnov: Advertis, 2008. 148 s.
- BÍNA, J. *Zeměpis České republiky: učebnice pro střední školy*. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 2009, 95 s.
- BLUCHA, V. *Město mezi dvěma řekami*. Krnov: Město Krnov, 2007. 173 s.
- DOLEČEK, Josef. *Teorie tvorby a hodnocení učebnic pro odborné školství*. Praha, 1975. 109 s.
- CHALUPA, P. *Naše vlast: Všeň: Alter, 2009, 40 s*
- CHRÁSKA, Miroslav. *Didaktické Testy*. Brno: Paido, 1999. 87 s.
- JEŘÁBEK, Jaroslav; TUPÝ, Jan. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s.
- KALHOUS, Z.; OBST, O. a kol. *Školní didaktika*. 2.vyd. Praha: Portál, 2009. 447 s.
- KASTNER, J. *Geografie: pro střední školy*. Praha: SPN, 2004, 88 s.
- KÜHNLOVÁ, H. *Tady jsem doma, aneb, Poznej dobře svoje bydliště: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Praha: Moby Dick, 1998, 53 s.
- KÜHNLOVÁ, H. *Život v našem regionu: pracovní učebnice: pro základní školy a víceletá gymnázia*. Plzeň: Fraus, 2007, 64 s.

- LEPIL, Oldřich. *Teorie a praxe tvorby výukových materiálů: zvyšování kvality vzdělávání učitelů přírodovědných předmětů*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 97 s.
- MICHL-BERNARD, A. *Krnov na přelomu XXI. století*. Město Krnov, 2000. 123 s.
- MICHL-BERNARD, A. *Krnov v proměnách*. Třebíč: Akcent, 2010. 154 s.
- PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 1997. 495s.
- PRŮCHA, Jan. *Učebnice: teorie a analýzy edukačního média. Příručka pro studenty, učitele, autory učebnic a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 1998. 148s.
- PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál, 2009. 481s.
- SÝKORA, Miloslav. *Učebnice: Její úloha v práci učitele a ve studijní činnosti žáků a studentů*. Praha: EM-Effect, 1996. 75 s.
- TYMRÁKOVÁ, Iva; JEDLICKOVÁ, Helena; HRADILOVÁ, Lenka. *Pracovní list a tvorba pracovního listu pro přírodovědné vzdělávání. In Metodologické aspekty a výskum v oblasti didaktik přírodovědných plňohospodářských a příbuzných oborov*. Nitra: Přírodovědec č. 171 : Přírodovědec č. 171, 2005. od s. 104 - 110, 7 s.
- ZUJEV, Dmitrij Dmitrijevič. *Ako tvoriť učebnice*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1986. 296 s.

Internetové zdroje:

- Metodický portál RVP.CZ. [online]. [cit. 2014-04-06]. Dostupné z: www.rvp.cz/.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. [online]. [cit. 2014-04-03]. Dostupné z: www.msmt.cz/
- Pedagogika v praxi. [online]. [cit. 2014-04-01]. Dostupné z: www.pvp.upol.cz/

SEZNAM VOLNÝCH PŘÍLOH

Příloha 1: CD-ROM se sadou výukových materiálů *Poznáváme Krnovsko*, zahrnuje v elektronické formě následující dokumenty:

- Učební text *Poznáváme Krnovsko*
- Sada pracovních listů *Poznáváme Krnovsko*
- Řešení pracovních listů *Poznáváme Krnovsko*
- Sada didaktických testů *Poznáváme Krnovsko*
- Řešení didaktických testů *Poznáváme Krnovsko*
- Výukové prezentace témat *Poznáváme Krnovsko*

Příloha 2: Učební text *Poznáváme Krnovsko* (tištěná podoba)

Příloha 3: Sada pracovních listů *Poznáváme Krnovsko* (tištěná podoba)

Příloha 4: Řešení pracovních listů *Poznáváme Krnovsko* (tištěná podoba)

Příloha 5: Sada didaktických testů *Poznáváme Krnovsko* (tištěná podoba)

Příloha 6: Řešení didaktických testů *Poznáváme Krnovsko* (tištěná podoba)